

A **NICKEL-FIÚK**
COLSON WHITEHEAD

21. SZÁZAD
KIADÓ

Budapest, 2019

Richard Nashnek

E L Ő S Z Ó

A fiúk még holtan is csak bajt okoztak. A titkos temető a Nickel campusának északi oldalán terült el, egy burjánzó, nyíratlan réttel borított félhektáros részen a régi munkapajta és az iskolai szemétdomb mögött. Ezt legelőnek használták, amikor az iskola még fenntartott egy tehenészetet, és a tejet helybelieknek adta el; ez volt Florida állam egyik ötlete arra, hogyan mentesítse az adófizetőket a fiúk eltartásának költségei alól. Az irodapark építői egy kis pihenőteret terveztek a mező helyére, négy vízi díszépítménnyel és egy zenekari betonemelvénnel bizonyos eseményekre. A holttestek felfedezése költséges problémát jelentett az ingatlanirodának is, amely a környezettanulmánytól várta a zöld utat, és az államügyi hivatalnak, amely nemrég zárt le egy nyomozást gyermekbántalmazási ügyben. Most kezdhettek új vizsgálatot, meg kellett állapítani az elhunytak kilétét és a haláluk módját, és képtelenség volt megmondani,

hogy mikor lehet az egész istenverte helyet végre ledózerolni és kiradírozni még a történelemből is, ami pedig mindenki szerint rég esedékes lett volna.

Az összes fiú tudott arról az ocsmány helyről. Aztán a Dél-floridai Egyetem egyik hallgatója hozta az egész világ tudomására évtizedekkel azután, hogy az első fiút krumpliszákba kötözve elásták oda. Arra a kérdésre, hogyan szúrta ki a sírokat, Jody azt felelte: „Gyanús lett a föld.” A besüppedt talaj, a tengődő gazok. Jody és az egyetem többi régészhallgatója hónapok óta dolgozott az iskola hivatalos temetőjének feltárásán. Az állam addig nem szabadulhatott meg az ingatlantól, amíg a földi maradványokat újra nem temetik, a régészhallgatóknak pedig kellett a terepgyakorlatért járó kredit. Karókkal és zsineggel négyzethálókra osztották a területet, aztán nehézgépekkel és kéziásókkal nekiláttak ásni. A talaj átszítálása után csontok, övcsatok és üdítő üvegek hevertek a tálcákon, akár egy áttekinthetetlen tárlat.

A Nickelben a fiúk Csizmadombnak hívták a hivatalos temetőt. A nevet a szombati matinéből vették, amit nagyon szerettek, mielőtt az iskolába kerültek, és meglettek fosztva az efféle szórakozástól. A nevet a dél-floridai egyetemisták is átvették, akik pedig életükben nem láttak westernfilmet. Csizmadomb a campus északi részén terült el, közvetlenül a nagy lejtő felett. A sírokat jelző nagy, betonból öntött X-eket derült délutánokon

megvilágította a nap. A keresztek kétharmadára véstek nevet; a többi üres maradt. Az azonosítás nehézkesen ment, ám a fiatal régészek közti versengésnek köszönhetően mégis történt haladás. Még a hiányos és rendszertelenül vezetett iskolai nyilvántartásban is sikerült leszűkíteniük a lehetőségeket, hogy például ki lehetett WILLIE 1954. Az elégett maradványok jelezték azokat, akik az 1921-es hálótermi tűzben veszték oda. Az életben maradt családtagokkal – már akiket az egyetemisták fel tudtak kutatni – való DNS-egyezés a holtakat újra az élők világához kapcsolta, amely addig nélkülük járta a maga útját. A negyvenhárom holttestből hét maradt névtelen.

A fehér betonkereszteket a régészhallgatók egy kupacba hordták a felásott terület szélén. Egyik reggel arra tértek vissza dolgozni, hogy valaki ízzé-porrá zúzta a kereszteket.

Csizmadomb egyesével engedte el a fiait. Jodyt izgatottság fogta el, amikor slauggal leverette az egyik árokból kiemelt tárgyakat, és meglátta élete első maradványait. Carmine professzor úgy vélte, hogy a kezében tartott kis, furulyaforma csont minden valószínűség szerint mosómedvéé vagy egy hasonló kis állaté lehetett. Aztán a titkos temető kárpótolta Jodyt. Több térerőt keresve barangolt, eközben akadt rá. A professzor igazolta a megérzését a csizmadombi leletek szokatlanságával kapcsolatban:

a sok betört és kilyukasztott koponya, az öregszemű söréttel teli bordák. Ha a hivatalos temetőben nyugvó maradványok is gyanúsak, mi történhetett azokkal, akiket jeltelen helyen földeltek el? Két nappal később halottkereső kutyák és képalkotó radarok erősítették meg a feltevélezt. Se fehér keresztet, se nevek, csak csontok, arra várva, hogy valaki megtalálja őket.

– És még iskolának nevezték – jegyezte meg Carmine professzor. Sok mindent el lehet rejteni fél hektár földben.

Az egyik fiú vagy az egyik rokon leadta a drótot a médiának. Az egyetemisták akkor már kapcsolatban álltak néhány Nickel-fióval, akihez eljutottak az azonosítások során. Saját gyerekkoruk színterének zsémbes bácsikáira vagy mogorva alakjaira emlékeztették őket ezek a fiúk, olyan emberekre, akik talán megenyhülnek, ha megismered őket, de az a kemény mag örökre megmarad bennük. A régészhallgatók beszéltek a másik temetőről a fiúknak, a halott fiúk szüleinek, aztán egy helyi tallahasseei tévéállomás kiküldött egy riportert. Sok fiú beszélt már korábban a titkos temetőről, de mint ahogy a Nickellel kapcsolatban mindig történt, senki nem hitt nekik, amíg mástól nem hallották.

Az országos sajtó is felkapta a sztorit, és az emberek első ízben látták az igazi javítóintézetet. A Nickel akkor már majd három éve bezárt, ami megmagyarázta

a terület elvadultságát és az ismerős kamaszvandalizmust. A képeken még a legártatlanabb helyszín – egy ebédlő vagy a focipálya – is baljósnak tűnt, nem volt szükség kameratrükkre. A felvételek nyugtalanítóak voltak. A sarkokban árnyékok ólálkodtak-remegtek, minden folt vagy jel száraz vérnek látszott. Mintha a videófelszerelés kiemelte volna minden kép sötét jellegét: azt a Nickelt vette fel, amit látni lehetett, és azt a Nickelt mutatta, amit nem lehetett látni.

Ha pedig ez történik az ártalmatlan helyekkel, akkor hogy nézhetnek ki a valóban kísérteties helyek?

A Nickel-fúúk élete annyit sem ért, mint a lyukas penny, sőt mint maga a lyuk a pennyben. Az elmúlt években néhány vendiák támogatócsoportokat alakított, újra felvették egymással a kapcsolatot az interneten, találkoztak büfékben és McDonald'sokban. Egy óra autózás után leültek valaki konyhaasztalához. Közösén végeztek fantomrégészetet, visszaástak az évtizedekbe, és láthatóvá tették az emberi szem számára azoknak a napoknak a diribdarabjait. Mindenkinek megvoltak a maga szilánkjai. *Azt szokta mondani, később majd benézek hozzád. Az iskola alagsorába vezető rozoga lépcső. A vérben tocsogó lábujjaim a tornacipőben.* A töredékekből bizonyítékokat raktak össze a közösén átélt sötétségre: ha neked igaz, akkor másnak is igaz, és már nem vagy egyedül.

Nagy John Hardy, egy nyugdíjas szőnyegkereskedő Omahából honlapot tartott fenn a Nickel-fiúknak, ahol a legújabb hírekkel szolgált. Tájékoztatta a többieket egy újabb nyomozást célzó petícióról és arról, mi a helyzet a kormányzat nyilvános bocsánatkérő közleményével. Egy villogó digitális ábra mutatta a javasolt emlékműre befolyt támogatás összegét. Ha e-mailben elküldted Nagy Johnnak a te Nickel-történetedet, a fotóddal együtt kitette a honlapra. Aztán megoszthattad a linket a családdal, mintegy azt mondva: Itt tettek ilyenné. Magyarázat és bocsánatkérés.

Az évenkénti találkozó, amelyre már ötödik alkalommal került sor, furcsa, de szükséges volt. A fiúk immár öregebbek voltak, feleséggel és exfeleséggel, gyerekekkel, akivel vagy beszéltek, vagy nem, bizalmatlan unokákkal, akiket vagy elhoztak hozzájuk néha, vagy akiket sosem láthattak. A Nickelből kikerülve vagy összekotortak maguknak valami életet, vagy sosem tudtak beilleszkedni sehová. Olyan cigarettamárkák utolsó dohányosai voltak, amiket már nem is látni, az önségítő ötletekről lekéstek, állandóan az eltűnés küszöbén billegtek. Börtönben adták be a kulcsot, bomlásnak indultak olyan szobában, amit hetente fizettek, megfagytak az erdőben, miután terpentint ittak. Az Eleanor Garden Inn tárgyalótermében találkoztak, aztán autókaravánban kihajtottak a Nickelhez az ünnepélyes bejárásra. Egyik évben elég erősnek

érezted magad, hogy végigmenj azon a betonjárdán, ami az egyik rossz helyre vezetett, a másik évben meg nem. Elkerülted az egyik épületet, vagy éppen hogy megbámultad, az aznap reggeli erőtartálékodtól függően. Nagy John minden éves találkozó után kipoztolt egy beszámolót azoknak, akik nem tudtak elmenni.

New York Cityben élt egy Nickel-fiú, akit Elwood Curtis néven ismertek. Időnként rá-rákeresett a neten a régi javítóintézetre, hátha van valami fejlemény, de a találkozókra nem ment el, és a nevét sem íratta fel a listára. Erre számos oka volt. Mi értelme? Felnőtt emberek. Talán adogassák körbe a zsebkendő dobozt? Az egyikük egy posztban elmesélte, hogy egy éjjel Spencer háza előtt parkolt, órákig figyelte az ablakokat, a benti alakok körvonalát, de végül nagy nehezen lebeszélte magát a bosszúról. Pedig saját bőrszíjat csinált az intézetigazgatónak. Elwood nem értette. Ha már ott volt, végig is csinálhatta volna.

Aztán amikor megtalálták a titkos temetőt, Elwood tudta, hogy neki is vissza kell mennie. A tévériporter válla felett tömörülő cédrusok láttán újra érezte a hőséget a bőrén, újra hallotta a legyek visítását. Egyáltalán nem volt messze. Soha nem is lesz.

Első

R É S Z

E L S Ő F E J E Z E T

Elwood 1962 karácsonyán kapta élete legjobb ajándékát, még ha az ültette is a fejébe azokat a gondolatokat, melyek végül a vesztébe sodorták. A *Martin Luther King at Zion Hill* volt az egyetlen lemeze, le sem vette a lemezejátszóról. Harriet nagymamának volt pár gospellemeze, amiket csak akkor hallgatott, amikor a világ új módot talált arra, hogy az elevenébe szúrjon, a Motown zenekaroktól és a népszerű daloktól pedig eltiltotta Elwoodot az erkölcstelenségük miatt. Abban az évben a többi ajándék ruha volt – egy új piros pulóver, zoknik –, amiket aztán agyonhordott, de semmiben nem telt annyi öröme, mint abban a lemezben. A korongon hónapszám szaporodó karcok és pattogások mindegyike Elwood egy-egy megvilágosodását jelezte, minden olyan alkalmat, amikor a tiszteletes szavainak újabb és újabb értelmét tárta fel. Az igazság sercegése.

Tévékészülékük nem volt, de dr. King beszédeiből olyan élénk krónikák kerekedtek ki – elmeséltek mindent, ami a négerek voltak, és mindent, amivé lesznek –, hogy a lemez szinte felért a televízióval. Talán még jobb is, grandiózusabb is annál; mint a Davis autószozi hatalmas vászna, ahol kétszer járt. Elwood látott mindent: a rabszolgaság fehér bűne által üldözött afrikaiakat, a szegregációval megalázott és elnyomott négereket, valamint azt a fenséges jelenetet, amikor majd az összes hely, ami most zárva van előttük, végre megnyílik.

A lemezre került beszédek több helyen vették fel, Detroitban, Charlotte-ban és Montgomeryben, így Elwood kötődést érzett az egész országban folyó szabadságjogi mozgalomhoz. Sőt, az egyik beszédet hallgatva szinte a King család tagjának érezte magát. Minden gyerek hallott a Mókavárosról, járt ott, vagy irigyelte azt, aki járt. Az A oldal harmadik felvételén dr. King arról beszélt, hogy a lánya mennyire szeretett volna elmenni a Stewart Avenue-n lévő vidámparkba Atlantában. Yolanda újra meg újra könyörgött a szüleinek, amikor csak az autópályáról meglátta a nagy táblát, vagy amikor a reklám ment a tévében. Dr. King ilyenkor kénytelen volt a maga mély, szomorú, morgó hangján elmagyarázni neki a szegregációs rendszert, ami a színes fiúkat és lányokat a kerítésen kívül rekesztette. Elmagyarázni néhány fehér – nem az összes fehér, de éppen elég fehér – téves

gondolkodásmódját, ami erőt és értelmet adott a rendszernek. Azt tanácsolta a lányának, hogy ne engedjen a gyűlölet és keserűség csábításának, és megnyugtatta: „Ha nem is engednek be Mókavárosba, tudnod kell, hogy érsz annyit, mint bárki, aki bemehet Mókavárosba.”

Ez állt Elwoodra is: ért annyit, mint bárki. Atlantától háromszázötven kilométerre, Tallahasseeben. Néha látott egy-egy Mókaváros-reklámot, amikor az unokatestvéreit látogatta meg Georgiában. Szédítő játékok és boldog zene, vidám fehér fiúk sorban állva a Mezei Egér Hullámvasútnál, a Minigolfpályánál. Beszíjazva az Atomrakétába egy holdutazásra. A kitűnő bizonyítvány ingyenes belépésre jogosít, mondta a reklám, ha a tanárod piros pecsétet nyom rá. Elwood csak ötösöket kapott, és gyűjtötte a bizonyítékokat arra a napra, amikor Mókaváros megnyílik Isten minden gyermeke előtt, ahogy azt dr. King ígérte. „Minimum egy hónapig ingyen bemehetnek majd”, mondta a nagymamának, ahogy a nappaliban feküdt a szőnyegen, és a hüvelykujjával egy elkopott rész mintáját követte.

Harriet nagymama a Richmond Hotel mögötti sikátorból mentette meg a szőnyeget a legutóbbi felújítás után. A szobájában álló komódot, az apró asztalt Elwood ágya mellett és a három lámpát mind a Richmondból selejtezték le. Harriet tizennégy éves kora óta dolgozott a hotelben, akkor állt be az anyja mellé a takarítókhoz.

Amikor Elwood elkezdte a középiskolát, a hoteligazgató, Mr. Parker értésükre adta, hogy szívesen felveszi Elwoodot kifutófiúnak, amikor csak akarja, egy ilyen okos fiút, és a fehér ember csalódott volt, amikor a fiú inkább Marconi Dohány- és Szivarüzletében kezdett dolgozni. Mr. Parker mindig jó volt a családhoz, még azután is, hogy Elwood anyját lopás miatt kénytelen volt kirúgni.

Elwood kedvelte a Richmوندot, és kedvelte Mr. Parkert, de az, hogy ő legyen a negyedik nemzedék a hotel bérszámfejtésében, olyan kínos érzéssel töltötte el, amit szavakba sem tudott foglalni. Már az enciklopédiák előtt is. Kiskorában iskola után letelepedett egy rekeszre a hotel konyhájában, és képregényeket meg ifjúsági regényeket olvasott, miközben a nagyanyja a szobákat takarította ki odafent. Harriet jobb szerette, ha a kilencéves, megárvult unokája a közelében van, mint egyedül otthon. Ahogy elnézte Elwoodot a konyhában dolgozó férfiakkal, úgy vélte, ezek a délutánok is amolyan iskolaként szolgálnak, jót tesz a fiúnak, ha férfiak között van. A szakácsok és a pincérek kabalának tekintették a fiút, bújócskáztak vele, és hézagos bölcsességekkel traktálták különféle témákban: a fehér ember szokásai, hogyan szórakoztasson lányokat, hová rejtse el a pénzt otthon. Elwood a felét sem értette annak, amiről az idősebb férfiak beszéltek, de készségesen bólogatott, aztán tovább olvasta a kalandos történeteket.

Az ebédelők rohamai után Elwood néha tányértörülgető versenyre hívta ki a mosogatókat, akik kedélyesen eljátszották, hogy lehengerli őket az utolérhetetlen ügyességével. Szerették látni, hogy a győzelem után mosolyog vagy néha nevet. Aztán a személyzet lecserélődött. Az új belvárosi hotelek egymástól loptak embereket, szakácsok jöttek-mentek, néhány pincér vissza se tért, amikor a konyha egy-egy beázás után újranyitott. A lecserélődött személyzettel Elwood versenyei kedves szórakozásból hitvány átveréssé aljasultak; a legújabb mosogatók megneszelték, hogy az egyik takarítónő unokája elvégzi a munkát helyetted, ha játéknak állítod be, persze csak sutyiban. Ki ez a komoly gyerek, aki csak lődörög, amíg ők gürcölnek, akinek úgy paskolgatja a fejét Mr. Parker, mintha egy nyavalyás kölyökkutya lenne, és fel se néz a képregényből? A konyhába került új emberek másféle bölcsességeket tartogattak egy fiatal elmének. Azt, amit ők tanultak a világról. Elwood azonban nem vette észre, hogy a verseny alapjaiban megváltozott. Amikor kihívta őket, a konyhások alig bírták elnyomni a vigyorgásukat.

Elwood tizenkét éves volt, amikor az enciklopédiákat megtalálták. Az egyik pincértanuló bevonszolt egy rakás dobozt a konyhába, és összehívott egy gyűlést. Elwood is befurakodott közéjük: egy enciklopédiasorozat volt, amit az egyik utazó ügynök hagyott az egyik szobában. Legendák keringtek arról, hogy gazdag fehérek milyen

kincseket felejtenek a szobájukban, de ilyen zsákmány ritkán jutott le az ő birodalmukba. Barney, a szakács kinyitotta a legfelső dobozt, és felemelt egy bőrbe kötött könyvet: *Fisher Egyetemes Enciklopédia, Aa-Be*. Odaadta Elwoodnak, aki meglepődött, milyen nehéz, mint egy téglá, a lapok széle vörös. Átlapozta, hunyorogva betűzte a parányi szavakat – *A, argonauta, Arkhimédész* –, és lelki szemei előtt látta magát, hogy otthon a kanapén kimásol minden olyan szót, ami megtetszik. Ami érdekesnek látszik a lapon, vagy ami érdekesen hangzik az általa elképzelt kiejtéssel.

Cory, a pincértanuló felajánlotta a leletet megvételre, mivel nem tudott olvasni, és a rövid távú terveiben nem is szerepelt, hogy megtanul. Elwood ajánlatot tett. A könyvhaszemélyzetből senkiről nem gondolta, hogy akarná az enciklopédiákat. Ám akkor Pete, az egyik új mosogató azt mondta, döntsék el törölgetőversennyel.

Pete nyakigláb texasi srác volt, aki két hónappal korábban kezdett. Leszedőnek vették fel, de néhány incidens után átkerült a konyhába. Munka közben folyton hátrasandított a válla felett, mintha attól félne, hogy figyelik, és nem sokat beszélt, de a rekedt nevetése miatt a többi férfi rászokott, hogy neki mondja a vicceit. Pete megtörölte a kezét a nadrágjába, és azt mondta: – Vacsora előtt még van időnk, ha benne vagy.

A konyhások igazi versenyt rendeztek. Az eddigi legnagyobbat. Előkerült egy stopper, amit Lennek adtak, az ősz hajú pincérnek, aki több mint húsz éve dolgozott a hotelben. Len kínosan ügyelt a fekete felszolgáló egyenruhájára, és állította, hogy mindig ő a legelegánsabb férfi az ebédlőben, még a fehér vendégeket is megszégyeníti. A részletekre fordított figyelme tette alkalmassá az elkötelezett bíró szerepére. Ötven-ötven tányért raktak két toronyba, miután Elwood és Pete felügyelete alatt rendszeren leáztatták azokat. A párbajsegéd szerepét két pincértanonc vállalta, szükség esetére felszerelve száraz cseretörlőruhával. A konyhaajtóba őrszemet állítottak, ha az igazgató netán arra tévedne.

Elwood ugyan nem hajlott hősködéssre, de egyetlen törölgetőversenyt sem veszített négy év alatt, és az önbi-zalom kiült az arcára. Pete-ről lerítt, hogy összpontosít. Elwood nem érezte magát fenyegetve a texasitól, hiszen a korábbi versenyeken kenterbe törölgette. Pete általában véve méltósággal viselte a vereséget.

Len visszaszámolt tíztől, és a verseny elkezdődött. Elwood azzal a módszerrel dolgozott, amit az évek során tökélyre fejlesztett, gépiesen, de gyengéden. Soha egy tányér sem csúszott ki a kezéből, egyet sem csorbított ki azért, mert kapkodva tette le a pultra. Ahogy azonban a konyhások biztatása közepette Pete eltörölgetett tornya egyre nőtt, Elwoodot elfogta az idegesség. A texasi

megelőzte, mintha új erőtartalékot fedezett volna fel magában. A nézők hangot adtak döbbenetüknek. Elwood rákapcsolt, üldözte az enciklopédiák álomképét.

– Állj! – vezényelt Len.

Elwood egyetlen tényérral győzött. A férfiak kurjongattak és nevettek, olyan pillantásokat váltottak, melyek jelentését Elwood majd csak később fejti meg.

Harold, az egyik asztalteszedő hátba veregette. – Te mosogatónak születted, cimborá. – A konyhások nevettek.

Elwood visszatette az *Aa–Be* kötetet a dobozba. Csodás díj volt.

– Kérdemelted – mondta Pete. – Remélem, jó hasznukat veszed.

Elwood megkérte a takarítók vezetőjét, hogy mondja meg a nagymamájának, hogy hazament. Alig várta, hogy a nagymama milyen arcot vág, amikor meglátja az elegáns enciklopédiákat a könyvespolcon. Meggörnyedve vonszolta el a dobozokat a buszmegállóhoz a Tennessee. Az utca szemközti oldaláról nézve a jelenet – a komoly fiatalember, aki a világ tudásának terhét cipeli – akár Norman Rockwell-illusztrációnak is beillett. Már ha Elwoodnak fehér bőre lett volna.

Hazaérve kirámolta az ifjúsági kalandregényeket a zöld könyvszekrényből a nappaliban, aztán nekilátott kipakolni a dobozokat. A *Ga* kötetet kinyitotta, kíváncsi volt,

hogy a Fisher kiadó okos emberei mire jutottak a *galaxis* szóval. A lapok azonban üresek voltak: mind üres. Az első dobozban az összes könyv üres volt, azt kivéve, amibe a konyhában belenézett. Felforrósodó arccal kinyitotta a másik két dobozt. Az összes könyv üres volt.

Amikor a nagyanyja hazaért, a fejét csóválta és azt mondta, talán nyomdahiba vagy vakpéldányok, amivel az ügynök csak azt mutatta meg a vásárlóknak, hogy nézne ki a teljes sorozat az otthonukban. Aznap éjjel az ágyban fekvé Elwood gondolatai úgy ketyegtek-zümmögtek, akár egy szerkezet. Arra jutott, hogy az asztalteszedő tudta, a konyhában mindenki tudta, hogy a könyvek üresek. Hogy becsapták.

Azért mégis bepakolta az enciklopédiákat a könyvszekrénybe. Imponálón néztek ki, még azután is, hogy a párától hámlani kezdett a borítójuk. A bőrkötés sem volt igazi.

Elwood másnap délután volt utoljára a konyhában. Mindenki állandóan az arcát fürkészte. Cory puhatóldzott egy „Na, milyenek a könyvek?”-kel, és várta a reakciót. Pete-nek a mosogatónál mintha késsel metszették volna a mosolyt az állába. Tudták. A nagyanyja rábólintott, hogy elég idős maga otthon lenni. A középiskolás évek alatt újra meg újra azon vacillált, hogy a mosogatók végig hagyják-e nyerni. Olyan büszke volt a képességére,

akármilyen buta és egyszerű volt is. Sosem bírta eldönteni, amíg a Nickelbe nem került, ahol a versenyek igazsága óhatatlanul kiderült.